

סוגיות בצורות – תרגילים - 2

שאלות

חנה היאס

שורשים שיש בהם א'ה'וי'י ואחרים

תרגיל

קראו את הקטע הבא וענו על השאלות שאחריו.

רבים מאתנו עסוקים בחשיבה על הַנְּאוֹת החיים וטרודים בַּנְּסִיוֹנוֹת להגיע להגשמתם. בלי מְשִׁים אנו מוֹתְרִים על הדברים הגדולים באמת, כמו הקדשת זמן אִיכוּת לְדְמוּיוֹת המרכזיות בחיינו והתרכזות בַּיַּעֲדֵי החיים ובתְּכֵלֶיֶת שלשמה נַבְרָאנוּ.

במקום דאגה להַעֲלָאת רמת החיים שלנו, היה נָכוֹן לַמְצֵא פסק זמן לַעֲיִן בנושאים העומדים בְּרוֹמוֹ של עולם וללמוד אותם בהתְּבוֹנְנוֹת ובהעמקה. במקום להשקיע בַּמְרָאָה (או בַּמְרָאָה...) ובצַפְיָה בתְּגוּבַת הסביבה, כדאי לשער מה יֵאמְרוּ חכמינו בַּנְּדוּן.

לא הַיְיִוְנִי לַצֵּאת לדרך בלי לחשוב לאן.

לא נָכוֹן ללחוץ על הדוֹשָׁה, בלי לעצור ולַמְלֵא דלק.

1. א. העתיקו מן הקטע שמות שיש בהם צורני נטייה (נסמך, רבים, כינויי שייכות), וכתבו אותם שוב ללא הנטייה. ציינו שורש ומשקל לכל שם שהעתקתם.

_____ - _____ : _____
_____ - _____ : _____
_____ - _____ : _____
_____ - _____ : _____
_____ - _____ : _____
_____ - _____ : _____
_____ - _____ : _____

- ב. שלושה שמות שונים בגזרתם מרוב השמות שהעתקתם : _____
הגזרה המשותפת לשניים מהם היא _____
הגזרה של השם השלישי היא _____
הגזרה של רוב השמות האחרים היא _____
- ג. במקום השקעה בַּמְרָאָה (או בַּמְרָאָה...) – באיזו מן המילים המודגשות לה"פ יה נשמטה? הוכיחו את קביעתכם. השתמשו במושגים : שורש, צורני גזירה, צורני נטייה.

- ד. האם יש דגש במקום לה"פ שנשמטה? _____
נסחו כלל הנובע מכך ביחס לגזרות הנחים (שאחת מאותיות השורש שלהן היא א, ה, ו, י) :

2. א. ציינו את תצורת המילה התְּבוֹנְנוֹת : _____
ב. המילה התְּבוֹנְנוֹת היא שם פעולה של בניין _____.
ג. מבין המילים המודגשות בקטע העתיקו שמות פעולה נוספים וציינו את הבניין שלהם.

_____ - _____
_____ - _____
_____ - _____

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 הפיקוח על המקצועות העצמאיים

- ד. לפניכם שני משפטים. כתבו את שם הפעולה ואת השורש לכל פועל מודגש.
- 1) האב הניא את בנו מן ההצטרפות לנסיעה המסוכנת. _____
- 2) שלומית נהנתה לסייע בהכנת המצגת. _____
- ה. מבין שמות הפעולה שכתבתם בסעיף ד הקיפו את זה שהבניין שלו זהה לבניין של הפועל שלו.
- ו. מה אפשר להסיק מן העובדה ששם הפעולה שלא הקפתם אינו שייך לבניין שלו?
- ז. מהו הפועל בעבר ששם הפעולה בבניינו הוא הונאה? _____ מהשורש _____
- ח. השלימו את הטבלה שלפניכם.
- מבין שמות הפעולה שבטבלה המלאה הקיפו את אלה המוכיחים את מסקנתכם בסעיף ו'.

שם הפעולה	המשקל	הבניין של המשקל	הפועל	הבניין של הפועל
			התְרַשֵּׁם	
שְׁקוּל (דעת)				
			נִשְׁבַּע	
פְּטִירָה				
			דָּרַשׁ	
בְּקָרָה				
			הִסְתַּיֵּם	
רְשׁוּם				
			אִבְטַח	
הִשְׁרָדוּת				

3. א. מיינו את המילים הבאות לפי הדרך שבה מיוצגת לה"פ י/ה :

ללא לה"פ	י' נחה	ה' נחה	א' עיצורית	ו' עיצורית	י' עיצורית	ת'

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

רְט						
יָה,						

התפנינו, אפעה, חדוה, הלונה, חסיון, הרצאה, שלנה, נלאיתי, ראה, יצוו, הנה, יתעלו, הוראה, שקת, נדחתה, קוייתי, ראיה, עלנה, תכלית, צואה.

- ב. האם, לדעתכם, המילים גבה (=נעשה גבוה) וגבה (חוב, תשלום) שייכות לגזרה אחת? _____
נמקו את תשובתכם. _____
- ג. יש מילים נוספות שבהן לה"פ ה' היא עיצורית. כתבו את שורשיהן: _____
- ד. מה מסמן את עיצוריות לה"פ ה', בהיותה בסוף מילה מהשורשים שכתבתם? _____

4. א. ציינו שורש ומשקל לכל אחת מן הצורות:

- יַעַד / וַעַד - _____
- ב. ציינו שורש ומשקל לכל אחת מן הצורות:
- 1) הַשְׂרָאָה / הַשְׂרִיָּה - _____
 - 2) רָצוּי / מְצוּי - _____
 - 3) נָשׂוּי / נְשׂוּא - _____
 - 4) אִזְכָּרָה / הִזְכָּרָה - _____
 - 5) תִּבְנִינָה / תִּמְצָאנָה - _____
 - 6) הוֹרְאוֹת / הוֹרְיֹת - _____
 - 7) בְּטוּי / נְסוּי - _____
 - 8) בְּרִיָּה / בְּרִיָּאָה - _____
- ג. מבין הצמדים בסעיף ב. - הקיפו את אלה שהיחס ביניהם דומה ליחס בין זוג המילים בסעיף א.
כתבו את המשותף לצורות שהקפתם. _____
- ד. מה מאפשר לשמות באותם נתוני שורש ומשקל להיכתב בשתי צורות?

- ה. מה המטרה ביצירת שתי צורות באותם נתוני שורש ומשקל? _____
- ו. מה המשותף לכל הצמדים שלא בחרתם בסעיף ג? _____
- ז. לאיזו מן הקבוצות דומים זוגות המילים: הַפָּאָה – הַשָּׂאָה ; צוּאָה - חֲטָאָה? _____
נמקו. _____
- ח. ההגדרה למילה הַזָּאָה (על פי מילון ספיר): התזה, זריקת נוזלים.
מילה זו קיימת גם בצורה נוספת: הַזָּיָה.
1) מה מאפשר למילה להופיע בשתי צורות בלי שמשמעותה משתנה? _____

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

- (2) לאיזו מן הקבוצות דלעיל מתאים לסווג את צמד המילים **הַזָּאָה – הַזָּיָה**? _____
- (3) מה ההבדל בניתוח השורש והמשקל בין **הַזָּיָה** לבין **הַזָּיָה**?
_____ ; _____
- (4) שבצו במשפט כל אחת מן המילים **הַזָּיָה – הַזָּיָה** כך שהבדל המשמעות יהיה ניכר.

- (5) לאיזו מן הצורות מתאימה המילה **הַזֵּיָה** בציטוט: "ודמן טעון **הַזֵּיָה** על הפרוכת ועל מזבח
הזהב" (מתוך פיטום הקטורת)? _____ ;
הוכחה: _____

צורה ותצורה

1. א. ציינו את תצורת המילה המודגשת בצירוף 'זמן **איכות**': _____
ב. מבין המילים שלפניכם הקיפו את אלה הבנויות באותה תצורה:
מְהוּת, מְעַרְבוּת, פְּדוּת, זְכוּת, זְהוּת, נְרָגְנוּת, כְּמוּת, שְׁטוּת, מְנַהִיגוּת.
ג. מיינו את המילים שהקפתם בסעיף ב לשתי קבוצות וציינו את המשותף לכל קבוצה.
_____ - _____ , _____ - _____ , _____ - _____
ד. מה המשותף למילים שלא הקפתם בסעיף ב? _____
ה. כתבו במה דומות ובמה שונות המילים בסעיף ב מן המילים:
סוּבְּלָנוּת, נְגוּדִיּוּת, מְתִירָנוּת, יִשְׂרָאֵלִיּוּת.
2. א. המילה **סְגִירוּת** בנויה מבסיס וצורן סופי: סְגוּר + וּת.
במילה **סְגִירוּת** חלו שני שינויים ביחס למילה **סְגוּר**. ציינו את השינויים ואת הסיבה לכל שינוי.
1. _____ הסיבה לשינוי _____
2. _____ הסיבה לשינוי _____
- ב. לפניכם מילים המסתיימים ב-ות / ון. הקיפו מביניהן את המילים שחל שינוי **בבסיסן** בדומה לשינוי שחל ב'**סגירות**'. שחזרו את התהליך בשתיים מן המילים.
רֵאשׁוֹן, פְּתִיחוּת, שְׂכִיחוּת, בְּטִיחוּת, תִּיכוֹן, רְצִינּוּת, חִיצוֹן, מְתִיקוּת, סְבִירוּת, צְרִידוּת

- ג. ציינו את תצורת המילים שלא הקפתם. _____
הדגימו את התצורה בשתיים מן המילים שלא הקפתם:

- ד. **נגישות ונזילות** הן באותה תצורה ובאותה גזרה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

- I. מה בין נְזִילוּת ובין נְזִילָה (שם פעולה)? _____
- II. מה בין נְזִילָה (שם פעולה) ובין נְגִישָׁה? _____
- III. באיזה מצב יהיה צורך נטייה במילה נְזִילָה? _____